

INT. MOD
20/11/11
20/11/11
20/11/11
20/11/11

Vundzeni bya papila lefi a byi tihiswi handle ka mpfumelelo wa ntshiso

Memorandum leyi yi na 9 wa tshoji.

DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION
2011-11-10
PRIVATE BAG X 110
PRETORIA 001
PUBLIC EXAMINATIONS

TIMARAKA: 70

MEMORANDAMU
HUKURI 2011
PAPILA RA 1 (P1)
XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

GIREDI YA 12

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

basic education

XIYENGE XA A: XIKAMBELANTWISSO

XIVUTISO XA 1

- (1) 1.1 Etlheho ka mfungo wa gondzo wo yimisa mimovha (eMkhuhlu).
- (1) 1.2 A a ringeta ku khorwisa phorisa leswaku a nga n'wi tsali thikiti. /A a ringeta ku khorwisa phorisa leswaku a nga na nandzu.
- 1.3 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ku ya hi mongo wa xitshurwa. Xikomibiso: Ku tluia milawu ya swa le magondzweni swa dlayisa. /Van'wana va maphorisa ya swa le magondzweni a va na ntlyiso, va tirhela swikhwama swa vona/makhwiri ya vona/milomo ya vona. /Nhlamulo yin'we ntseha). (Amukela na dyondzo yin'wana na yin'wana leyi twalaka ku ya hi xitshurwa).
- (2) 1.4 Hi swona. /Mali yi sungurite ku kayivela endzhaku ka loko a nyikile phorisa ra swa le magondzweni mali leswaku ri khansela thikiti. /A hi swona. /A yi ri R380,00. /U vule leswaku a a ri na R400,00 loko a nga si humesa R20,00. / (ku seketela kun'we ntseha).
- (1) 1.5 R200,00. /B. / (1)
- LEMUKA: Mukamberiwa u kuma maraka na loko a tsarile ntseha letere ra nhlamulo leyi nga yona.
- 1.6 Va na makwanga. /A va kolwi hi mali leyi va holerwaka yona. /A va holerwi mali yo ringanela. /A lava ku fuma hi ku hatlisa. / (Nhlamulo yin'we ntseha). (Amukela na nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twalaka).
- (2) 1.7 A a nga tivi leswi a a fanele ku byela murhandzwa wa yena swona. /A a chava ku tiyisa ehansi eka murhandzwa wa yena. /A a chava ku khomisa murhandzwa wa yena tingana. /A a chava ku byela murhandzwa wa yena ntlyiso. / (Amukela na nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twalaka).
- (2) 1.8 Mukamberiwa u ta nyika matiwelo ya yena a tirhela a ma seketela. Xikomibiso: Swi fanerile hikuva swi endla leswaku ri handzu ri kula. /

Kumbe

A swi fanelang! hikuva swi heta mali. /Swi endla leswaku lava pfumalaka va titwa va kayivela/soleka eka ri handzu ra vona. /Van'wamabindzu va tiendlela mali hi swona. / (Amukela na ku seketela kun'wana na kun'wana loku twalaka). (Maraka i yo seketela ntseha).

(1)

(2)

(2)

(1)

(2)

(2)

(2)

(1)

(1)

LHM

LMH

30 NTSENGO WA XIYENGE XA A:

(2)

(Nhlamulo yin'we ntseña).
 swa le magondzweni. v/ Eka switshurwa haswimbirhi ku vulavurwa hi thikithi. v/
 magondzweni. /Eka switshurwa haswimbirhi ku na muchayeri na phorisa ra
 mali. v/ Eka switshurwa haswimbirhi vachayeri va tlurle nawu wa swa le
 eka xa B muchayeri wa movha u lava ku nyika phorisa ra le magondzweni
 xitshurwa xa A phorisa ra swa le magondzweni ri lava ku nyikiwa mali, kasi
 Eka switshurwa haswimbirhi ku na vukungundzwana lebyi endliwaka. v/ Eka

1.14

(2)

Eka xitshurwa xa A phorisa ra swa le magondzweni na muchayeri va endla
 vukungundzwana, kasi eka xitshurwa xa B muchayeri u lava ku ngenisa
 phorisa ra swa le magondzweni eka timhaka ta vukungundzwana. v/

1.13

(2)

(Mukamberwa u languterwa ku vula leswaku endlelo leri a ri nga ta n'wi
 tsakisa. Matiwelo man'we ntseña na ku seketela kun'we ntseña/Maraka
 yin'we i ya matiwelo, kasi leyin'wana i yo seketela).
 (Amukele na ku seketela kun'wana na kun'wana loku twalaka).

Xikombiso: A ndzi ta twa mbilu ya mina yi vava. v/ A ndzi ta hiundzuka. v/ A
 ndzi ta nyuma. v/ A ndzi ta vilela. v/ hikuva a ndzi ta va ndzi nga swi
 langutelang. v/

1.12

(2)

Mukamberwa u ta nyika matiwelo ya yena a tihela a ma seketela.
 Hi loko munhu timhaka ti n'wi biherile/swilo swi nga n'wi fambelli
 kahle. v/

1.11.3

(2)

Munhu a nga swi koti ku tiva leswi swi nga ta n'wi humelela nkarhi
 lowu taka/laha a yaka kona/emahliweni/rendzweni. v/

1.11.2

(2)

Ku holovisana. v/ / Ku lwisana. v/ / Ku phikizana na munhu. v/
 (Nhlamulo yin'we ntseña).

1.11.1

1.11

(2)

Hikuva eka ndzimana ya 4 a nga xaveleli. v/ Eka ndzimana ya 5 se wa
 xavelela na ku komba xichavo hikuva u lava ku khanselelwa thikithi. v/

1.10

(2)

"Kwalaho ndzo terwa hi miehleketo yo yi tima, ndzi nga swi tivi leswaku a
 ndzi ri ku timeni ka rirhandzu exikarhi ka mina na xirhandzwa xa mina." v/
 (I maraka yin'we ya nhlamulo na yin'we yo seketela).

Rirhandzu ri herile. v/ Loyi wa xisati u n'wi tshikile hikuva a nga yangi a ya n'wi
 landza a n'wi yisa ekruger, naswona loko murhandzwa a tshamela ro ba
 riqingho, loyi wa xinuna a nga n'wi hiamulang. v/
 (Nhlamulo yin'we ntseña).

1.9

XIYENGE XA B: NKOMISO/NKATSAKANYO WA NDZIMA

XIVUTISO XA 2

MAHLAMULELO YA XIVUMBEXO XO XAXAMETA TIMHAKANKULU

□ **NKOKA WA MAHUNGU: NKOMISO/NKATSAKANYO WU FANELE KU KATSA**
TIMHAKA LETI LANDZELAKA:

- Makanelwa ya nhlengelletano leyi nga hundza ya xipano xa bolo xa Hikatekile.v
- Nhlengelletano yi khomiwile hi siku ra 29 Dzivamisoko 2011.v
- A yi khomiwile erivaleni ra mitlangu ra xipano xa Hikatekile.v
- Nkulukumba Majazana u pfurile nhlengelletano hi xikhongelo.v
- Mutsхамaxitulu u amukerile swirho swa komiti na vatlangi hinkwavo lava a va ri kona.v
- Matsalana u hayile ajenda ya siku.v
- Mavito ya lava va koteke ku nghenela nhlengelletano na lava tsandzekeke ya tsarwile.v
- Matsalana u hayile makanelwa ya nhlengelletano leyi nga hundza.v
- Makanelwa ya amukerwile.v
- A ku vangli na mhaka na yin'we yo huma eka makanelwa.v
- Ku kanerwile hi timhaka ta siku.v
- Ku sungurwile hi mhaka ya vatlangi lava xwaka no dzumba emabyalweni.v
- Ku tekwiwile xiboho xo yimisa vatlangi volavo ku ringana n'hweti.v
- Ku kanerisanwile hi timhaka letin'wana ta ajenda hinkwato.v
- Mutsхамaxitulu u tivisile siku ra nhlengelletano leyi taka.v
- Eugene Sono u pfarile nhlengelletano hi xikhongelo.v

Nkoka wa mahungu (N) = vvvvvvv (7)
Matirhiselo ya rimi (R) = vvv (3)

[Nkombo wa timhakankulu ntsena]

□ **MAHLAMULELO YA XIVUMBEXO XA NDZIMANA**
NKOKA WA MAHUNGU: NKOMISO/NKATSAKANYO WU FANELE KU KATSA
TIMHAKA LETI LANDZELAKA:

Makanelwa ya nhlengelletano leyi nga hundza ya xipano xa bolo xa Hikatekile.v Nhlengelletano yi khomiwile hi siku ra 29 Dzivamisoko 2011 erivaleni ra mitlangu ra xipano xa Hikatekile.v Nkulukumba Majazana u pfurile nhlengelletano hi xikhongelo.v Mutsхамaxitulu u amukerile swirho swa komiti na vatlangi hinkwavo lava a va ri kona.v Mutsхамaxitulu u tivisile swirho swa komiti.v Matsalana u hayile ajenda ya siku.v Mavito ya lava va koteke ku nghenela nhlengelletano na lava tsandzekeke ya tsarwile.v Matsalana u hayile makanelwa ya nhlengelletano leyi nga hundza.v Makanelwa ya amukerwile.v A ku vangli na mhaka na yin'we yo huma eka makanelwa.v Ku kanerwile hi timhaka ta siku.v Ku sungurwile hi mhaka ya vatlangi lava xwaka no dzumba emabyalweni.v Ku tekwiwile xiboho xo yimisa vatlangi volavo ku ringana n'hweti.v Ku kanerisanwile hi timhaka letin'wana ta ajenda hinkwato.v Mutsхамaxitulu u tivisile siku ra nhlengelletano leyi taka.v Eugene Sono u pfarile nhlengelletano hi xikhongelo.v

• Nkoka wa mahungu (N) = vvvvvvv (7)

• Matirhiselo ya rimi (R) = vvv (3)

[Nkombo wa timhakankulu ntsena]

Handwritten signature and initials in the top right corner.

Handwritten scribbles and a signature at the top left of the page.

- Vakambetri va languteriwa ku kambisisa ntsengo wa marito lama tirhisuweke.
- U nga susi timaraka loko mukambetriwa a nga kambisangi ntsengo wa marito lama tirhisuweke kumbe ma kombiswiwele hi ndlela yo hoxeka.
- Loko ntsengo wa marito wu hundzisiwile, haya ku tika eka 5 wa marito lawa ku hundzisiweke hi wona kutani u nga tekeli enhlokweni marito lama nga ta landzela eka nkomoiso.
- Mikomiso yo koma ngoptu kambe yi ri na tipoyinti hinkwato leti lavekaka a yi fanelangi ku xupurtwa.

• Ntsengo wa marito:

- Hambiloko nkomoiso wu tsarivile hi xivumbeko xo hoxeka wu fanele ku kambetriwa.
- Hambiloko nkomoiso wu tsarive hi xivumbeko xa tipoyinti kumbe swivuliwa wu fanele ku ri wu nga onhi mongo wa timhaka.

• Xivumbeko:

LEMUKA:

- 1-3 wa tipoyinti leti nga tona: nyika maraka yin'we
- 4-5 wa tipoyinti leti nga tona: nyika timaraka timbirhi
- 6-7 wa tipoyinti leti nga tona: nyika timaraka tinharhu
- Maavelo ya timaraka eka ririmi:
 - 7 wa timaraka i ta 7 wa tipoyinti : N (7) (maraka yin'we hi poyinti)
 - 3 wa timaraka i ta ririmi : R (3)
 - Ntsengo wa timaraka : 10

• Maavelo ya timaraka:

Nkomiso wu fanele ku koreketiwa hi ndlela leyi landzelaka:

Makoreketelo ya nkomoiso:

(Nkombo wa tipoyinti ntsenga.)

- Vadyondzi va Giredi 12 va fanele ku kombela ku amukerwa eswikoiveni swa tidyondzo ta le henha ka ha ri na nkarhi. ✓
- Etiyuniythesithi ku amukerwa lava nga pasa hi Bachulara. ✓
- Etithekinikono ku amukerwa lava nga pasa hi Diploma. ✓
- Etithekinikala ku amukerwa lava nga pasa hi Xitifikheti xa le henha. ✓
- Lava lavaka ku dyondzela vun'anga va fanele ku pasa Metse na Sayense. ✓
- Lava lavaka ku dyondzela swa ikhonomi va fanele ku pasa tidyondzo ta Akhawuntini na ikhonomikisi. ✓
- Lava lavaka ku dyondzela swa nau va fanele ku pasa dyondzo ya Matimu na Xinghez. ✓
- Lava va nga feyila tidyondzo to tala va tlhelela etillasini. ✓
- Lava va nga feyila kambe va pasile mune wa tidyondzo va nyikiwa nkarhi wo tsala swikambelo swo engetela. ✓
- Lavo pasa tidyondzo ta mune va nga tlhelela etillasini eswikoiveni swo ka swi nga ri swa mumo. ✓

XIYENGE XA C: NTIVORIRIMI NA MATIRHISELO YA RIRIMI

XIVUTISO XA 3

3.1 (1) Ku koka mahlo/rinoko ra vaamukeri va mahungu.v/C.v

LEMUKA: Mukamberwa u kuma maraka na loko a tsarile ntsema letere ra nhlamulo leyi nga yona.

3.2 (2) Hileswaku ku hava nchumu wun'wana lowu cincaka vutomi bya munhu handle ka selufoni ya iPhone 4.v / Foni leyi yi vulavula hi leswine ne ntsema, a yi kombi swihoxo na ntsengo wa yona.v

3.3 (1) Ku yisa rito evunyingini/v/ ku vumba riviti levi pfelelaka eka nsinya wa riendii "-vata".v

3.4 (1) Ku nyika ntsengo wa swona a swi koteki.v/Ku hlava u swi heta a swi koteki.v/ U tihetela nkarhi loko u ringeta ku swi hlava hikuva u nge swi het.v (Nhlamulo yin'we ntsema). (Amukela na nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twalaka).

3.5 (1) 3.5.1 Ku tshikelelwa muxaka wa selufoni/ leswi selufoni yi swi endlaka.v

(1) 3.5.2 Ku hlamuseriwa selufoni handle ka ntshikelelo.v

3.6 (2) Riqingho levi nga na xifaniso xa munhu endzeni ri tiyisisa leswaku loko munhu a ku bela riqingho, u vona na xifaniso xa yena eka riqingho.v/ Kasi riqingho levin'wana ri kombi xiyimo xa riqingho loko ri nga ri ku tirhisweni.v

3.7 (1) Ku endlela leswaku mathelelo lamambirhi yo lala ya vonaka.v/Ku endlela leswaku munhu a kota ku vona xiyimo xa riqingho levi loko ri ku tirhisweni na loko ri nga ri ku tirhisweni.v (Nhlamulo yin'we ntsema).

XIVUTISO XA 4

4.1 (1) Hi le layiburari.v/ Ku na mutirhi loyi a kombetaka vanhu laha tixelufu ta tibuku ti kumekaka kona.v/Ku vulavuriwa hi lahaixelufu ya tibuku ta tikixini yi kumekaka kona.v/ Ku tsarivile milawu leyi faneleke ku landzelerwa.v

(2) (Maraka yin'we i yo nyika vito ra ndhawu, kasi leyin'wana i yo seketele). (Ku seketele kun'we ntsema). (Amukela na ku seketele kun'wana na kun'wana loku twalaka).

4.2 (1) Mukamberwa u ta nyika vonelo ra yena a tihela a ri seketele. Xikombiso: U ta tekeriwa magoza yo karhi.v/A nga hlongoriwa.v/A nga komberiwa ku humela ehandle a vuya ntsema loko a hetile ku endla swilo swa kona.v (Nhlamulo yin'we ntsema). (Amukela na nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twalaka).

Handwritten signature and initials at the top left of the page.

- 5.4 U ta twa va ku: "Loko a ku nga ri thicara Mkhacani ingi hi nga feyilangi." v/v / U ta twa va ku, "Loko a ku nga ri thicara Mkhacani ingi hi nga feyilangi." v/v
- 5.3 Mukamberiwa u kuma ntse na timaraka letinharhu loko a tsarile xivuliwa xo fana na lexi handle ka xihoxo xo karhi. Loko a lo endla xihoxo hambu xo va xin'we, a nga kumi maraka na yin'we.
- 5.2 Mukamberiwa u ta tsala xivuliwa xin'wana hi rito "tlhela" a humelerisa nhlamusio leyi vutaka ku vuyela endzhaku. Xikombiso. Salani kahle mina se ndza tlhela. v
- 5.1 Mi ta hambana na ku xaniseka/ku hiphheka/tikeriwa/nonohweriwa. v

XIVUTISO XA 5

- 4.3 Nawu wa 1 wu lerisa vanhu ku ka va nga dzaheli fole endhawini leyi hikwalaho ka leswi musi wa fole wu ga vangelaka van'wana mavabyi. v/Vafambisi va layiburari va landzelela nawu wa tiko ra Afrika-Dzonga lowu nga pumeriki leswaku vanhu va dzaha fole endhawini ya mani. v/Va chava leswaku fole ri nga vanga ndzilo wu hisa tibuku/layiburari. v (Nhlamulo yin'we ntse na).
- 4.4 (Amukela na nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twalaka). (Nhlamulo yin'we ntse na).
- 4.5 (Nhlamulo yin'we ntse na). (Nhlamulo yin'we ntse na).
- 4.6 Man. v
- 4.7 Hi Xitsonga n'wana a hi wa un'we. v/U n'wi teka na yena a ri n'wana wa yena. v/Wo n'wi tsakela/amukela hi rirhandzu. v

[10]

LMW
[Signature]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 30
NTSENGO WA TIMARAKA: 70

(2) LEMUKA: Mukamberwa u kuma ntsema timaraka letinhathu loko a tsarile xivulwa xo fana na lexi handle ka xihoxo xo karhi. Loko a lo endla xihoxo hambu xo va xin'we, a nga kumi maraka na yin'we.

(1) Amukela xivulwa xin'wana na xin'wana lexi humelerisaka nhlamuselo ya xivuriso lexi handle ko karakanisa. Hambleswi nkarhi lowun'wana hinkwawo vadyondzi volavo vo loloha a va yengwa hi mafefehlele ya nkarhinyana, va lava ku tikuma va pasile loko mbuyelo wu humeswa.vv

5.6

Mukamberwa u ta tsala xivulwa xin'wana hi xivuriso lexi a nyikiweke xona a humelera nhlamuselo leyi vulaka ku va munhu a nga koti ku vula leswaku yena n'wini u na nandzu.

5.5

Xikombiso: Rhulani loyi a yiveke mali entirhweni wa kaneta loko timbhoni ti vula leswaku hi yena a yiveke mali hikuva rintho a ri tikombi.v